

- 02 МИЛЕНА ДРАВИЋ
Знаш, оно вечерас
није било добро
- 03 ЛАСЛО БЛАШКОВИЋ
Персијски мотиви,
Хафизов диван
- 05 БОРИС КОВАЧ
Ко сме да говори о срећи
- 06 ПРЕДРАГ СЛИЈЕПЧЕВИЋ
Топаловиће нема ко да спаси

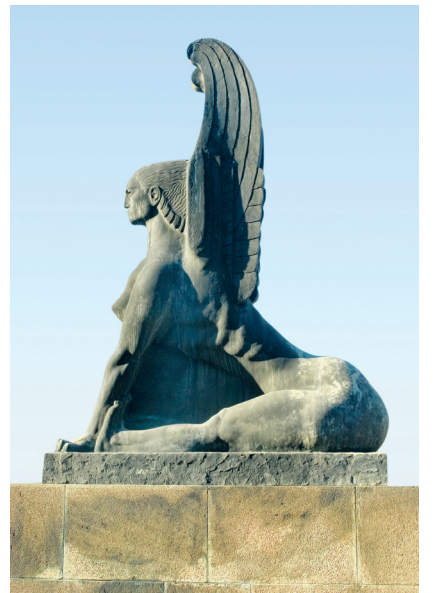
КУЛТУРА УМЕТНОСТ НАУКА

1

2

3

4

5

1. Рембрант Харменсон ван Рајн, Квинт Фабије Максимус
Фото Из каталога фирме Менсинг и Зон, Минхен, 1931.
2. Мило Милуновић, Грана, 1955, темпера
3. Мештровић Иван, Сфинга, 1957, бронза
4. Никола Пусен, Три монаха/Осама, 1648–1650, уље на платну
5. Абрахам Мињон, Мртва природа, 17. век, уље на платну
6. Палма Ил Векијо, Света породица са Св. Јованом Св. Катарином и донатором, 1526, уље на дасци, Фотографије ДУК, Београд

Да ли је Пепца Кардељ крила Рембранта

Јелена Тодоровић и Биљана Црвенковић проучавале су и истраживале ликовну колекцију Дворског комплекса на Дедињу и за ово истраживање добиле награду Европске уније за културно наслеђе – Награду Европе ностре. Уз овај, за конзервацију су награђени павиљон Кнеза Милоша у Буковичкој бањи у Аранђеловцу и тврђава Бач

БАШТИНА

Марија Ђорђевић

Када су 2006. године историчарке уметности др Јелена Тодоровић и Биљана Црвенковић започеле пројекат гломазног назива *Каталогизација, инвентаризација и проучавање држане колекције уметности дворског комплекса на Дедињу* није им падло на памет да ће овај посао трајати 12 година, а још мање да ће њихов труд и апсолутна посвећеност овом обимном послу бити крунисана највишом

европском наградом у области културног наслеђа – Наградом Европе ностре за 2018. годину у категорији истраживања. Поред овог рада, у категорији конзервације награђени су павиљон Кнеза Милоша у Буковичкој бањи у Аранђеловцу и тврђава Бач.

Државна уметничка колекција Дворског комплекса на Дедињу (ДУК) никада није била у потпуности истражена ни каталогизирана све до 2006. године, када је Министарство за кул-

туру Републике Србије основало и финансирао пројекат за њено истраживање. Пројектни тим су чиниле Јелена Тодоровић, руководилац пројекта, и Биљана Црвенковић, док је за надзор пројекта одређен Народни Музеј у Београду.

– Наш мали тим није био први који је ушао у дворски комплекс ради проучавања тамошње ликовне збирке. Седамдесетих година 20. века на каталогизацији и инвентару збирке

радили су Павле Васић и Вања Краут са тимом истраживача, али занимљиво је да су сви картони обрађених дела нестали. И деведесетих година је поново покренут пројекат истраживања ове збирке који је прекинут због недостатка средстава и распада земље. Радио је веома велики тим стручњака међу којима су били су Ирина Суботић, Мирослав Тимотијевић и Татјана Бошњак, који данас нису међу нама, а уз чију смо помоћ оствариле велики

део нашег обимног посла – каже Јелена Тодоровић.

Државна уметничка колекција дворског комплекса на Дедињу састоји се из збирке ликовне и примењене уметности. Јелена Тодоровић и Биљана Црвенковић проучавале су и истраживале ликовну колекцију – Јелена европску, а Биљана југословенску – које заједно броје 315 дела.

Наставак на другој страни

6

Знаш, оно вечерас није било добро

Када су Жана Вилара новинари питали ко је његов најбољи глумац, он је одговорио: „Мој најбољи глумац је онај који је први у гардероби.“ „А ко је то?“ „Па, то је Жерар Филип“, одговорио је Вилар. Милена је од тог соја

Миограј Кривокајић

Радили смо заједно 1996. године представу Лари Томпсон, трагедија једне младости, по тексту и у режији Душана Ковачевића у Звездара театру. Радио сам много у животу, са сјајним глумцима и у разним срединама, али тај Лари Томпсон је био специфичан, то је била изузетна подела. Ми смо то изузетно лако урадили и представа је имала велики успех. Има нешто што је занимљиво у вези с тим комадом. Било ми је задовољство одлазити на ту представу. Као да сам ишао на неку прославу. Син ме види да се спремам и пита ме: излазиш? Не, идем да радим, имам вечерас представу. Па добро, то је до поноћи, а оно од поноћи до три? Било је то тако дивно дружење и дивна атмосфера. Сећам се, био је и неки оркестар у клубу позоришта и онда бисмо остајали после представе, дискутовали о извођењу, дружили се, уживали. После стоте представе, када је Бата Стојковић изашао из представе, мало се ту „одронило“, али ми је свакако било задовољство да помогнем у представи тим сјајним глумцима. Мислим да је ту Бора Тодоровић остварио своју најбољу улогу у позоришту, Милена је била сјајна, Бата Стојковић такође, одличан текст. Ми смо је играли преко три стотине пута пуних 18 година, и никада није било повишеног тона, што је било напросто несхватљиво.

Фото Анђелко Васиљевић

Тада сам први пут с Миленом Дравић радио у позоришту и једна ствар ме је изненадила. Ја сам је гледао као тинејџер у мом родном граду Пећи, када је радила, као веома млада, пр-

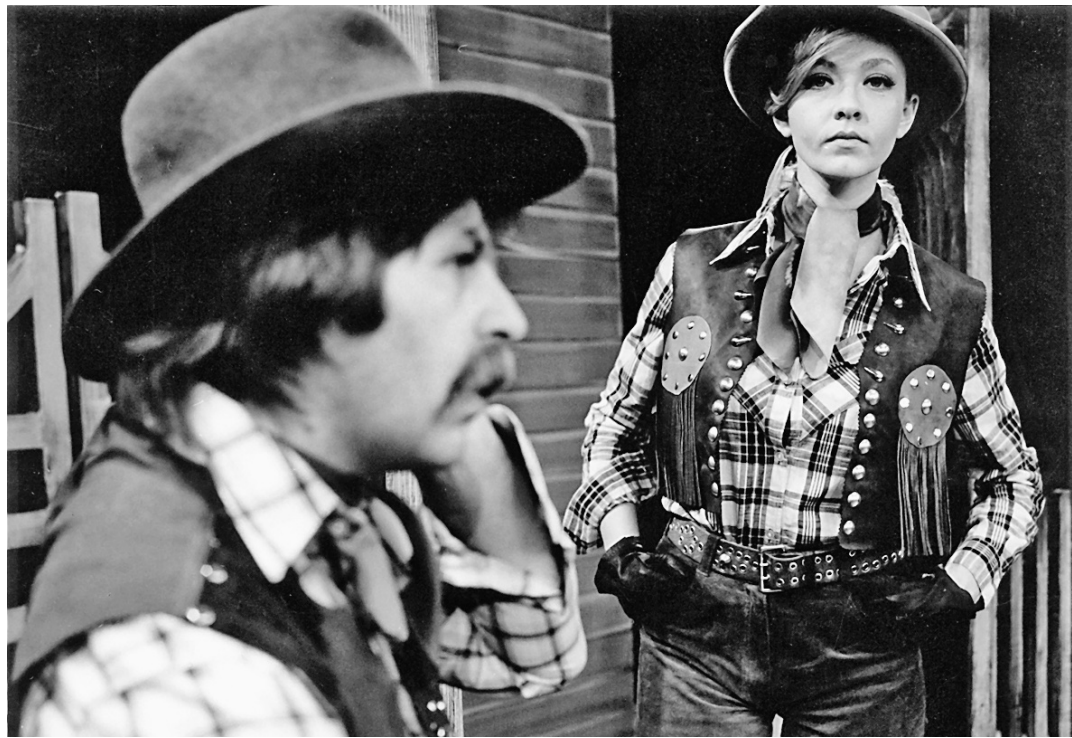
ви филм Врата остају отворена Франтишка Чапа. Тај филм је оставио јак утисак на мене као и, наравно, Милена. Њу једноставно камера воли. То је очигледно посебан дар. Ја сам растао у Пећи и када су се давали филмови са великим глумцима, попут Прекобројне и Козаре, масовно се ишло у биоскоп. Ако је ико звезда код нас на филму, онда је то сигурно била она. После ме је изненадио њен ангажман када је почела да глуми у позоришту. Видите једну сјајну глумицу, која има толико тога из себе, фантастичну филмску каријеру, да се тако даје, да јој је толико стало до улоге и да свако извођење буде врхунско, као да је први пут. Али, то је очигледно вели-

ко поштовање према професији и такви људи дају дигнитет овом послу, јер то није ефемерна уметност. Милена је од оних који чине част свом послу. Било је извођења, јер смо заиста ду-

го играли тај комад, када ми је говорила: „Знаш, ово вечерас није било добро.“ „Не, не, Милена, било је одлично, ја нисам ништа лоше приметио.“ – Па знаш оно место... Добро, ту смо нешто мало прескочили – Ето видиш, знам ја – рекла би. Била је невероватан перфекциониста. Она је штребер, а ја волим штребере, што значи да је посвећеник свом послу. Доста смо гостовали с том представом, имали смо велику турнеју по Хрватској: Загреб, Пула, Ријека, то су била баш лепа гостовања. Играли смо и у Женеви у Бечу, по Србији, наравно, у много градова, али мислим да смо имали најгоре извођење у Новом Саду, и то баш на Стеријином позорију. Не знам шта се тада догодило. Или нам је био неадекватан простор, или је публика била предалеко од сцене, јер тај комад тражи непосредан контакт са публиком, једноставно нисмо допирали до публике. И то је један једини пут да је било тако, јер увек је та представа изазивала урнебесан смех током извођења, по десетак аплауза, али, ето, десило се.

Једном приликом када сам ушао у позориште рекао сам: „Чуди ме, нема Милене.“ Кажу ми: „Како је нема, па ено је у гардероби.“

Она би увек прва долазила у позориште. И када смо почели да радимо у Звездара театру представу Лари Томпсон, она је увек била прва у гардероби, и то не један, већ два сата раније, да се спреми, да се концентрише, да прође текст. То је посвећеност каква се ретко среће, њено велико поштовање према послу који ради, према публици. Волео бих да млади глумци виде то и да од ње нешто науче. А не када представа почиње у осам, да долазе десет минута раније. Сећам се једне приче са Жаном Виларом. То је био велики уметник, можда један од највећих позоришних редитеља у Француској, водио је Theatre national populaire. Када су га питали новинари ко је његов најбољи глумац, он је одговорио: „Мој најбољи глумац је онај који је први у гардероби.“ „А ко је то?“ „Па, то је Жерар Филип“, одговорио је Вилар. Милена је од тог соја.

Милена и Ршумовић Из архиве „Политике“

Опасно добра, опасно лепа, опасно деликатна и опасно пожртвована

Љубивоје Ршумовић

Било је нас неколико сценариста који смо писали за Образ. Памтим Душка Радовића и Милана Шећеро-вића. А Шотра прича сваки пут у разним интервјуима анегдоту, у ствари истину, како је настала песма „Фест! Ах, тај Фест! Пашћу, ах, у несвест!“ Договорили смо се да Душко напише песму о Фесту. Међутим, рок се приближавао, а Душко никако да преда текст, да се компонује. Дошао и дан Де, Војкан у студију са музичарима, а текста нема, па ни композиције нема. Шотра зове Душка, а Душко каже „Зови оног брзака Брку, он ће то брзо...!“

И Шотра зове мене, ноћу, у пола дванаест! Ја га питам за када треба, а он каже „За прекјуче!“ И ја седнем и налупам у писаћу машину неколико стихова и издиктирам их Здравку у слушалицу. Милена и Драган су били изузетно

стрпљиви, знали су шта је стваралачка мука, знали су да понекад зарива надахнуће! Та њихова толеранција личила је на праву братствену сарадњу. У сцени са Лапонским краљем Милена ме је учила да певам, можете мислити колико јој је стрпљења требало да једног Златиборца, горштака, научи да пева!

Милена Дравић је икона наше драмске и филмске уметности.

Док размишљам о њој, падају ми на ум три кључне речи:

Опасна!
Опасно добра, опасно лепа, опасно деликатна и опасно пожртвована.

Поред ње нема равнодушности, већ само понеки поглед, осмех и понеки уздах.

Одана!

Текстови из књиге „Милена Дравић или Кључ снова“ Аните Панић, која ће ускоро бити објављена у издању Филмског центра Србије и Службеног гласника

Наставак са прве стране

Обиман посао представљен је у двотомном каталогу – књизи тешкој седам и по килограма коју је 2014. године објавио Платонеум из Новог Сада. Захваљујући каталогу, дела ДУК-а су постала доступна широј публици, а европски музеји тражили су слике из ликовне збирке Државне колекције на позајмицу за излагање.

Изгубљени подаци

Државна уметничка колекција је симболички основана 1929. године када је проглашена Краљевина Југославија и наставила је да представља ФНРЈ, па СФРЈ, док су последња дела набављена за колекцију крајем седамдесетих година. Колекција је требало да одрази југословенске и европске идеале кроз дела неких од најзначајнијих југословенских и европских уметника

попут Николе Пусена, Гаспара Дигеа, Палме ил Векија, Ивана Мештровића, Влаха Буковца...

– Почетак стварања Државне уметничке колекције дворског комплекса поклапа се с временом оснивања Југославије под краљем Александром Карађорђевићем. Стварање нове државе је захтевало и оснивање нове уметничке збирке која ће је достојно представљати. У формирању ДУК кључну улогу имали су краљ Александар Карађорђевић и његов брат од стрица кнез Павле Карађорђевић, оксфордски ђак, пријатељ с неким од најбитнијих личности тадашње културе – Бернардом Беренсоном, Кенетом Кларком (будућим директором Националне галерије у Лондону) и Цозефом Дивином, објашњава Јелена Тодоровић.

Уметничка дела су се куповала преко Министарства грађевине, у случа-

јевима када су набављана у земљи, и Министарства спољних послова, када су дела долазила из иностранства. У великим уметничким центрима Европе постављани су такође и посебни државни изасланици (Тони Сирмаја у Паризу и у неким случајевима Паја Јовановић у Лондону), чије је задужење било превасходна брига о откупу уметничких дела и набавкама за државну збирку.

Јелена Тодоровић истиче да су већ 1931. године за Државну уметничку колекцију купљена нека од највреднијих дела европске нововековне уметности – две слике Николе Пусена (*Три монаха* и *Венера и Адонис*) и аркадијски пејзаж Симона Вуеа (данас се дело приписује његовом ученику Николи Шапрону). У наредним годинама краљ Александар и кнез Павле систематски ће куповати дела која чине окосницу европске уметничке збирке: две слике Палме Векија *Света Йородица* и *Порџет младића/Ауђојорџет*, *Клемијн беј Доменика Бекафумија*, *Канал у Венецији* Каналета, *Предео са иасијром и сјајом* Гаспара Дигеа... Набавка уметничких дела одвијала се преко водећих уметничких галерија у Паризу и Лондону,

Минхену преко аукцијских кућа Кристи и Садеби, као и посредством трговца уметнинама...

Посебну улогу у куповини дела за ДУК имала је Фирма браће Дивин, најпрестижнија кућа за трговину уметничким делима прве половине 20. века.

Посебно тешку околност у овом истраживању нашим историчаркама уметности представљала је чињеница да су за многа дела изгубљени подаци и да не постоји документација о њиховој набавци.

Сумњиви Бројгел

– Најтеже је било кренути испочетка. Трагале смо за подацима о набавци дела, о његовом историјату, утврђивале да ли је излагано у земљи или негде другде, да ли су рађене интервенције, рестаурације. Велику помоћ пружили су нам европски музеји и Архив Југославије. Промениле смо више од 15, 20 атрибуција самих дела, јер су многе атрибуције биле још из тридесетих година 20. века. Неке слике су остале у инвентару као слике анонимних уметника, као на пример портрет Катрине Велике за који се у ствари сада испоставило да је реч о делу Александра

Јелена Тодоровић

Рослина и да представља руску кнегињу Марију Фјодорвну – прича нам Јелена Тодоровић која је посумњала и у веродостојност *Вазе са цвећем*, дела које је у инвентару било регистровано као дело Бројгела Млађег.

Топаловиће нема ко да спаси

Недавна студија популације дивљих животиња у околини нуклеарне електране Чернобил указује на њихов процват. Супротно од увреженог мишљења да ће животињска популација показивати лако уочљиве знакове хроничне експозиције зрачењу, показало се да је једини услов за процват животињске популације потпуно одсуство човека, каже Предраг Слијепчевић

ФИЛОЗОФИЈА ПРИРОДЕ

Марина Вулићевић

Замислите да разговарате са научником који природу схвата као пулсирајући свет живота у сталном кретању, сличан свету предсократовских филозофа природњака, али и као заиграли свет Алисе у земљи чуда. Као енергију и материју, у чијем средишту ипак није горди човек. Такав је разговор са Предрагом Слијепчевићем, филозофом природе, предавачем на Универзитету Брунел у Лондону, научником који је образовање стекао у Југославији, а посветио се истраживањима молекуларне организације хромозома, генетских механизма старења и рака, филозофије еволуције и филозофије науке. У књизи „Светац и грешник“ (Академска књига), Предраг Слијепчевић читаоце води на необично научно путовање историјом планете Земље, биолошким врстама и људском историјом, продирући и у тајне људске природе, свете и грешне у исти мах. Ова студија на филозофски начин проговара о значају симбиозе за еволуцију, о биолошкој социјалности људи и инсеката. Предраг Слијепчевић, после усавршавања на шкотском Универзитету „Сент

Ендрјус“, и на Универзитету Лајден у Холандији, радио је и на Универзитету Кембриџ, у лабораторији коју је водио професор сер Брус Пондер, стручњак за генетику рака.

Због чега је важно ово обједињујуће научно становиште, које филозофију поново приближава природним наукама, и зашто је битно ствари у природи посматрати у сталној повезаности?

Природа је свеобухватна и нераскидива мрежа живе материје, а ми тек једна танка и безначајна нит у овој мрежи. Идеје интегралног знања из доба предсократске филозофије су заборављене. На ово нас подсећају цивилизације које су такво знање неговале, а европска цивилизација их је немилосрдно уништила. У чувеном писму индијанског поглавице Сијетла белом поглавици у Вашингтону су следеће речи о мрежи живота: „Човек није исплео ову мрежу. Он је само једна њена нит. Све што човек ради мрежи, ради самом себи.“ Поголаница Сијетл је слутио да његов народ нестаје. Али на агресију није узвратио вербалном агресијом него филозофским упозорењем да ће оно што је европска цивилизација урадила његовом народу једнога дана радити самој себи. Пророчанске речи које потврђује модерна наука. Уништавамо простор за живот нашој деци и унуцима разарањем екосистема. Моја књига је покушај, надам се не узалудан, оживљавања истинске филозофије природе.

Противите се схватању да је човек апсолутни господар планете, али и модерном становишту да је физика једина наука. Шта доноси искључиво ослањање на физику, а шта становиште креативне науке, слично свету Алисе у земљи чуда?

Да човек није господар планете указује једна недавна теоретска студија. Замислите да је могуће елиминисати све микроорганизме из биосфере. Научници су предвидели да би биосфера без микроорганизма умрла, споро али сигурно. Дакле, биосфера не може опстати без микроба. А шта би било да у биосфери нема нас? Недавна студија популације дивљих жи-

вотиња у околини нуклеарне електране Чернобил указује на њихов процват. Супротно од увреженог мишљења да ће животињска популација показивати лако уочљиве знакове хроничне експозиције зрачењу, показало се да је

Предраг Слијепчевић Из личне архиве

једини услов за процват животињске популације потпуно одсуство човека. Студија, на пример, показује да су животиње здраве и да је популација неких врста и до седам пута већа него пре нуклеарне катастрофе. Дакле, не само да биосфера може без нас, него јој је без нас боље. Научница Алиса користи управо овај парадокс као оправдање да физика природу разуме као машину. Креативна наука интерпретира

природу као естетски и епистемолошки систем који није машина. Дакле, термин антропоцен, рефлексивна наше вере да смо господари планете, постаје апсурдан. Природа је кооперативни систем који може да функционише само кроз равнотежу свих врста.

Како данашњи научници служе крупном капиталу и оглушују се о природне ресурсе, и који ће по вашем суду бити одговор планете Земље на то?

Само је наука у стању да креира нови капитал. Социолог Џејсон Мур користи термин „капиталоцен“. Објашњава га овако. Капитализам је постао светска екологија која у дијалектичко јединство спаја акумулацију капитала са тежњом за моћ и копродукцијом природе. Један његов колега каже да је капитал персонификација шестог масовног уништавања биолошких врста. Дакле, истребљење лежи у срцу капиталистичке акумулације. Други Муров колега упоређује научника редукционисту са револверашем са звезданог Дивљега запада. Капиталоцен тако постаје поприште имгинарног и футуристичког вестерн филма. Одговор планете земље на каубојске оргије већ осећамо у форми катастрофалног еколошког поремећаја који, ако се нешто не предузме, може завршити лоше по нас. Пре само неколико месеци велика група научника је упутила отворено писмо човечанству у коме упозорава на лош крај овог необичног вестерна.

Једна од ваших звезда вођа је и побуњеница у науци Лин Маргулис, која је заслужна за популаризацију концепта симбиозе у природи. Какав значај за еволуцију по овом концепту имају суживот и социјално понашање човека и других врста, па и инсеката?

Рођена бунтовница

Шалила се да цепа речнике више него ципеле, а због једне речи која није смисаоно стопостотно адекватан превод, била је у стању да потражи савет од оних који су знали све о птицама, лептирима или аждајама, и да на крају ископа ону праву, танану нијансу

СЕЋАЊЕ: ДАНА МИЛОШЕВИЋ
1924–2018.

Драјана Букумировић

Мало је људи који могу да се похвале како живе као Рокфелери. Поготову, жене. Дана је имала ту срећу. Осећала се као богаташица. Живела је на крилима маште и лековите радозналости.

Рецимо, себе је најрадије видела као витку девојку бадемастих очију, елегантну, са дивном дугом косом. А људе око себе умела је да обоји најлепшим бојама пошто упали своје рефлекторе. После јој је падало тешко када би их живот и догађаји погасили.

Али, радозналост јој се није гасила никада: осмислила је перманентно образовање пре него што је тај термин и пронађен. Стицала је знања код најбољих професора београдске Музичке академије и Филозофског факултета, као и париске Сорбоне.

Иако легендарни дугогодишњи професор француског са Коларца – прва у рангу сталног професора – и сјајан лектор за наш језик у Потрјеу, Дана је била, пре свега, један од наших најбољих преводилаца са француског из разних области, поготову најтежих.

„Талентована да изабере тешке ствари“, говорио је за њу покојни Драгослав Андрић. Преводила својевремено француске економисте 18. века, он се нашалио: „Дано, од тога би било теже преводити само српску економију 20. века.“

Са истом срећом са којом је урањала у живот, Дана се посветила француском који је у њеном преводу на наш језик постајао музика.

Дана Милошевић Фото Гордана Поповић

Шалила се да цепа речнике више него ципеле, а због једне речи која није смисаоно стопостотно адекватан превод, била је у стању да потражи савет од оних који су знали све о птицама, лептирима или аждајама, и да на крају ископа ону праву, танану нијансу. Тако раде мајстори!

Дана није била само преводилац. Њен дом је био и књижевни салон у који је примала одабране. Књиге су угрожавале њен живот, као и писци. Претрпана библиотека стремилa је паду, а књиге су се опасно шириле, претећи да затрпају и улазна врата.

Сањарила је над туђим књигама, а себи ускратила луксуз писања!

Није имала времена да живи као фриволна дама.

Дискретна заводница. Неверница!

А удала се за јединог за којег је пожелела да пође. Док су други носили качкете и кожне капуте, његов је био од громби штофа, шкотски шал око врата, на глави „борсалино“. Паметан, духовит, поштен, леп. Личанин. Јуриле су га усташе, Италијани затворили у логор, када је капитулирала Италија, сео је у такси и отишао у – партизане. „Шума је за птице, а за људе је кафана“ – говорио је.

Уз њега је и Дана заволела кафану, а после растанка, његово место за столом је остало празно. Презирала је снобовске локале. Бирала оне са коцкастим столњацима, каранфилом и туцаном паприком, што миришу на роштиљ, вино и дуге, занимљиве разговоре. Њена наруџбина: десет са луком. Лук је обавезан!

Србији је навадила Патрика Бесона. Претворила га је у српског писца пореклом Француза. Није стигао да напише колико је Дана била у стању да преведе.

Задужила је писце и таксисте.

Оно што је зарадила преводњем, потрошила би на возњу таксијем у зачараном кругу: унук, фризер, издавач, кафане.

Убеђени атеиста.

Она која није имала намеру да се мири са богом, напустила је свет овог априла, на Велики петак.

„Мирење с богом остављам бившим партијским секретарима који се сада крсте и целивају иконе“, говорила је. У њеном преводилачком тестаменту нашла се и „Атеолошка расправа“ Мишела Онфреа.

На вест да нас је Дана оставила као да нам је са усана скинула реченицу Неда Валчић Лазовић. „Изгледала је као неко ко не умире.“

Дана је отишла у дубокој старости. Њен извор дуговећности био је жудба за животом обојен бунтом. Следила је Камија и оно његово: „Буним се, дакле, постојим.“

Бунила се дневно, готово ритуално. Кад би јој понестало муниције „шамарала“ је уреднике и лекторе дневних новина, ударајући им преко телефона пацке за незнање.

Због Дана, често се нису подизале телефонске слушалице у леску рано пре подне. Већ је прочитала новине и започињала своје поход на грешке, као да је главни уредник. У ствари, нервирало ју је незнање.

Е, да су је само више слушали можда би научили да је Велики рат, како га зову Французи, Први светски рат, да трг Вандом – није плас Вандом или да скраћена француска реч „les fachos“ означава фашисте које је трапави преводилац превео у „фашце“.

Али, ко још данас учи?

Дана је проживела живот са једном платом и подигла сина Душана, доктора информатике.

Била је и топла бака два унука и прабака.

Уз то бојем: живела је по своме!

Рођена бунтовница.

Храбра.

Слободна.

Одан пријатељ.

Љути непријатељ када је изазову.

Прво Београђанка па Српкиња.

Надмоћна пред непријатељима. Као она девојчица која је вршњацима у панталонама побеђивала у кликерима па их, верући се уз дрво, гађала право у мету: у главу.

Рођена – јача!

Мигрена и прилагођавање на хладноћу

Преносимо вам занимљивости које су плод истраживања научника из разних области широм света

Јована Николић

Омиљене врсте које нестају

ЖИВОТИЊЕ

Max Pixel

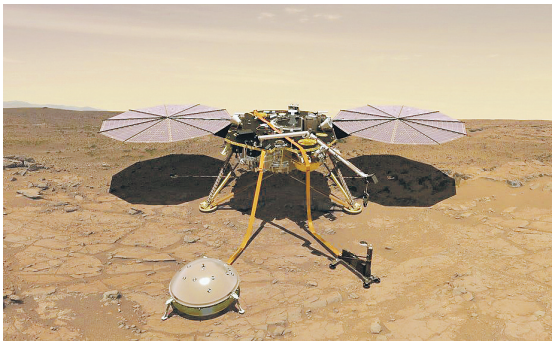
које привлаче највише пажње и емпатије, често преовлађује уверење да им њихов статус „иконе“ обезбеђује опстанак. Истраживачки тим је комбиновало онлајн анкете, школске упитнике, анализирао је сајтове зоолошких вртова и цртане филмове и дошао до листе 10 најхаризматичнијих врста. Прво место заузимају тигрови, а следе их лавови, слонове, жирафе, леопарди, панде, гепарди, поларни медведи, сиви вукови и гориле. Необично је што већину ових омиљених животиња људи убијају. Са друге стране, скоро половина плишаних играчака које нису медвед а продају се преко сајта „Амазон“, има облик неке од ових животиња. Често се говори о предности харизматичних врста у кампањама за конзервацију, али се мало зна какав је њихов статус. Истраживачи наводе

Међународно истраживање објављено у часопису *PLOS Biology* показује да маркетинг делимично смањује свест јавности о њиховој угрожености. Наиме за, харизматичне врсте, односно оне

да просечан грађанин Француске за месец дана види више лавова на фотографијама, цртаним филмовима и рекламама него што је извршен број лавова у дивљини, у западној Африци.

Почетак InSight мисије

СВЕМИР

Nasa

које су биле фокусиране на проучавање топографије и атмосфере Марса, опремљена је тако да истражује ову планету дубоко испод њене површине пре свега прикупљајући податке о активностима које се могу упоредити са земљотресима. Планирано је да пружи сазнања о томе колико су колико су такозвани марсотреси јаки и чести, а на основу оваквих информација моћи ће да се изведу и закључци од дебљине Марсове коре, као и величини језгра, али и да се одговори на питање да ли је језгро у течном или чврстом стању. Летелицу ће пратити мали сателити, познати као Су-

Из Ваздухопловне базе Ванденберг у Калифорнији, 5. маја у 4 часа и пет минута по локалном времену лансирана је *InSight* мисија која би требало да се спусти на површину Марса 26. новембра. Ова покретна лабораторија је величине аутомобила и за разлику од ранијих мисија

beSat, величине лаптопа који су називе добили по ликовима Пиксаровог чувеног цртаног филма „Wall-E“ и „Ева“. Планирано је да они шаљу податке на Земљу када *InSight* слети на Марсову површину, а ова врста сателита се први пут шаље ван Земљине орбите.

Од ћелије ка организму

БИОЛОГИЈА

Викимедија

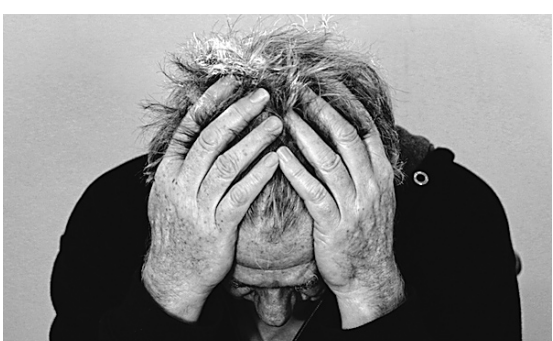
како организам настаје из једне ћелије. Користећи технологије за посматрање појединачних ћелија, пратили су ембрионе у развоју жаба и риба збрица покушавајући да у генима открију рецепт како из једне ћелије настаје организам са мноштвом ћелија различитих типова. Пратили су појединачне ћелије током прва 24 часа у животу ембриона и гене који се за то време активирају и мирују, као и како ћелије прелазе у нова стања. Свака ћелија ембриона у развоју садржи копију генома читавог организма а како би се ембрион правилно развио, она мора да активира одређене гене у одговарајуће време. Ови експерименти су потврдили много тога што је одраније познато, али донели су и

Крајем априла у часопису *Science* објављене су студије три истраживачка тима са Харварда које представљају својеврсну мапу која показује

нове детаље о процесима који се одвијају док ћелија прелази у специјализована стања са уско одређеном функцијом.

Како су људи добили мигрену?

МЕДИЦИНА

Px Here

лагођавањем на хладноћу. Односно, истраживачи наводе могућност да је генетска варијација која често постоји код људи који пате од мигрене раним људима омогућила да се адаптирају на нове климатске услове када су напустили Африку и населили хладније крајеве. У истраживању је посматран ген TRPM8 који кодира једини познати рецептор за детекцију хладноћу и одговор на њу и примећено је да је једна његова варијација најприсутнија код оних који живе на већим географским ширинама, па је тако има само пет одсто људи који потичу из Кеније, док ову варијацију има чак 88 одсто људи са финским пореклом. Највећи проценат људи који имају мигрену је међу Европљанима, а у овој популацији је најчешће уочена и генска варијација која је омогућила адаптирање на хладноћу па истраживачи мисле да би оне могле да буду међусобно повезане.

Почетком маја у часопису *PLOS* објављено је истраживање чији је први аутор Феликс Ки са Института „Макс Планк“ за еволуциону антропологију и које указује да би мигрена могла бити повезана са некадашњим човековим при-

Навике које продужавају живот

ЗДРАВЉЕ

Px Here

Истраживачким тим са Харварда објавио је студију која показује да пет свакодневних навика утиче на дужину живота, и то тако да га може продужити и до десет година. Истраживаче је најпре занимало како то да Сједињене Америч-

ке Државе, које сразмерно свом бруто домаћем производу издвајају знатно већу суму новца од других држава за здравствену заштиту, и даље имају нижи очекивани животни век од на пример Велике Британије. Тачније, налазе се на тридесет првом месту земаља са најдужим очекиваном животним веком који у САД износи за децке рођене 2015. године 76,9, а за девојчице 81,6 година. Истраживање је вршено на 123.000 испитаника који су попуњавали упитнике о начину живота, а затим су вршена поређења њихових одговора и медицинских података. Истраживачи су закључили да очекивани животни век становника САД угрожава чињеница што се само осам одсто опште популације придржава свих пет испитиваних здравих навика. Према њиховим подацима, људи могу продужити свој живот тако што се здраво хране, имају умерену телесну тежину, вежбају свакодневно по пола сата, умерено пију алкохол, док цигарете уопште не користе.

Будућност Сунца

СВЕМИР

Max Pixel

Астрофизичар Алберт Зијлстра са Универзитета у Манчестеру је са својим колегама из Пољске и Аргентине, како преноси *Gardijan*, израдио нов компјутерски модел који показује како би Сунце могло да заврши свој живот. Док су ранији модели предвиђали да ће се језгро звезде, након што она потроши сав водоник, загревати споро и да ће она изгубити спољне слојеве, овај међународни тим тврди да ће се језгро убрзано грејати и емитовати ултраљубичасте и х зраке који ће спољне слојеве претворити у сјајни прстен плазме. Тако ће се Сунце претворити у планетарну маглину која ће бити видљива са удаљености од више милиона светлосних година и која ће сјјати око 10.000 година. Према овом моделу, Сунце би могло да живи још око пет милијарди година, а у тренутку његове смрти Земља би могла још увек да постоји, али мала је вероватноћа да ће на њој опстати и живот.

Како генерализација доводи до анксиозности

ПСИХОЛОГИЈА

Flickr

Истраживачки тим који предводи Ањес Норбури са Кембриџа проучавао је како људи користе прошла искуства у доношењу одлука и предвиђању будућих догађаја. Прва група, коју је чинило 26 испитаника, радила је тест у лабо-

раторији и за то време им је скениран мозак, док су у другој групи 482 особе радиле исти тест онлајн. Испитаницима су приказивани облици од којих су неки означени као опасни, а други као безбедни и имали су могућност да притиском на дугме избегну опасан облик. Уколико то не учине, или уколико притисну дугме када је приказан безбедан облик, испитаници у лабораторији добијали су електрошок, док је онима који су тест радили преко интернета одузиман одређен новчани износ. Истраживање је показало да људи више генерализују негативне него неутралне и позитивне исходе, као и да су они који то чешће чине подложнији анксиозности. Како истраживачи истичу, способност генерализовања је веома важна за опстанак, али ако се превисше уопштава на основу лоших искустава настаје страх од нових чак и онда када нису опасна што утиче на развој анксиозности, опесивно-компулсивног поремећаја и депресије.

Први припитомљени коњи

ГЕНЕТИКА

Pexels

Када су почеци човековог живота уз коње у питању, водећа је хипотеза да су ове животиње први припитомили пастири који су припадали степској јамна култури и који су се у то време већ налазили у бронзаном добу, а захваљујући коњима почели су да напуштају евроазијске степе и селе се у различитим смеровима. Међутим, како преноси часопис *Science*, ново ДНК ис-

траживање уноси сумње у ову хипотезу и као кандидата за људе који су први припитомили коње уводи припаднике ботајске културе. Они су били ловци сакупљачи и населили су територију данашњег Казахстана у 4. веку пре нове ере, а њихова керамика садржи трагове кобињег млека. Мада су били прилично изоловани, још увек није сигурно да ли су ову вештину видели од својих суседа, припадника јамнајске културе. Генетичар Еске Вилерслев, који ради на универзитету у Копенхагену и Кембриџу, са својим тимом је секвенцирао геноме 74 древне особе са подручја Евроазије, а међу њима су се налазили и припадници обе културе. Истраживаче је изненадило што код ботајске особе нису нашли јамнајску ДНК што указује на могућност да се ове културе нису мешале и да су припадници ботајске сами научили да припитоме коње. У сваком случају, Јамнајци су ово знање много боље искористили и помоћу коња се раширили по свету и оставили своје генско наслеђе у многим удаљеним крајевима. ¶

Узвишен успон гласа са нежним шапатима

Природно место за нови сусрет са Габи Новак и Матијом Дедићем била је Установа културе Пароброд, а у публици – госпође у лепим годинама, оседели рок критичари, дипломате Хрватске и Америке, заљубљени млади парови, Бане Бумбар...

ЧЕЗ СКИЦЕ

Војислав Панић

Габи и Матија у Пароброду Фото УК Пароброд

Прослава 25. рођендана Београдског цез фестивала у јесен 2009. године инспирисала нас је да за отварање смислимо нешто специјално, *свјетско а наше*, што би рекли у рекламама. У првом делу вечери, пред пуним Домом синдиката, окупили смо Секстет Марковић-Гут после 25 година паузе, а потом је свој први солистички концерт у Београду после распада СФРЈ одржала Габи Новак. Неко је рекао, а амерички критичар Томас Конрад пренео целом свету: „Сада сам сигуран да је рат завршен“.

Дан раније, Габи Новак, велика дама југословенске музике, стигла је на плато испред хотела Мајестик са сином Матијом, Антом Гелом и осталим клинцима из пратећег бенда. Пришао сам да се упознам, захватио се што је прихватила наш позив, а онда ме је она тако јако загрлила, као да је срела некога најрођенијег. „Хвала Вама, што сте ми пружили прилику да поново певам мом Београду.“

У међувремену је певала још много пута, у различитим приликама. Углавном је изводила

исти репертоар, некад само са Матијом, некад са већим пратећим саставом. Зашто бисмо онда ишли да је слушамо? Шта још ново можемо да кажемо, какав је то нови суд који доносимо овом приликом?

Па, разочарају вас одмах – ништа ново нисмо чули, ништа чиме бисмо били изненађени. Концерт је поново био савршен, атмосфера дивна, организација опуштена, публика испуњена ентузијазмом и спремна да учествује пуним дахом. Габи је била лепа, горда, расположена, надахнута, певала је искриво дивно, чисто, без трунке фалша, без погрешног тона, колоратурно и слатко импровизовано, али без имало претеривања у цезерским нападима на основни ток песама.

Природно место за нови сусрет са Габи и Матијом била је Установа културе Пароброд, прецизније клавир-хол на спрату који носи име Арсена Дедића. Та малешна сала, видели смо то овом приликом, може да прими 150 људи, али тако да, када се једном спакују унутра, устајања више нема. Једни до других – госпође у лепим

годинама, оседели рок критичари, дипломате Хрватске и Америке, заљубљени млади парови, Бане Бумбар...

„Вино и гитаре“ је била прва песма, дурско, свечарско отварање уз ненајављене струне гудачког квартета Интермецо. И Габи је исказала изненађење: предлог је пре неколико недеља стигао из Пароброда, али договорили су се да тек на тонској проби преломе хоће ли се заједно појавити пред публиком. Потом су са њима извели и „Оно све што знаш о мени“: у лаганом ваљању велике баладе, Габи одмах успева да подигне жмарце једним стихом, тоном, речју, да ми залепи блесав осмех на лице.

Даље је ишло мање-више очекиваним током. „Ни ти ни ја“, „Он ме воли на свој начин“, „Пусти ме да спавам“, „Кућа за птице“... Габи феноменално игра тачно на средини између шлагера и цеза, успевајући да одржи питкост поп карактера песме, али и да заврне, успори или убрза, лако промени мелодију, брзо реплицира Матијиним трилеру, што је својствено великим цез интерпретаторима. Она је, наравно, свих ових

60 година (што је бројка на коју се више пута враћала у обраћању публици) била и једно и друго – расна цезерка, најбоља коју је Југославија имала, али и врхунски интерпретатор шлагера. Да је хтела, била би звезда „Олимпије“.

На половини концерта, Матија Дедић извео је једну од најлепших Арсенових наменских композиција, љубавну тему „Лаура“ из серије *У реинстрајтури*. Пијаниста је ове вечери опрезно дозирао сопствене врлине, али барем у овој теми показао јасно зашто је већ годинама неприкосновени цезер Хрватске и признато име у европским цез оквирима.

Међу изненађењима били су „Што је љубав“, одлична, заборављена песма Кемала Монтега, са којом је Габи победила на Вашем шлагеру сезоне 1979, „Како могу вјеровати“ са МЕСАМ-а 1988, и, најстарија, генијална „Још увијек“. Овај бисер компоновао је за Габи Ивица Крајач још давне 1965. године за Загреб фест – тешку песму интерпретирала је изневши сву њену молску драму. „Још увијек желим за те бити лијепа, и прими моје вријеме као дар, јер старост није пораз ако у њој смо ми, к’о миран, вјечно сретан пар“. Бреловски, директно и експресивно, са узвишеним успонима гласа у размени са нежним шапатима.

Ипак највеће изненађење било је извођење „Интиме“, легендарне композиције Миљенка Прохаске за коју је речи на енглеском написао чувени цез публициста Ленард Федер. Ову песму изводио је, на пример, и Јосипа Лисац, али на српскохрватском језику, а Габи се одлучила за оригиналну верзију, учинивши да истински зазвучи као цез свинг, баш онако како је оригинално смишљена у кухињи Загребачког цез квартета. То је, наравно, била и права прилика за Матију да се цезерски размахне.

И онда, за крај концерта, поново им се придружио квартет Интермецо. „Памтим само сретне дане“, са заразном виолином између вокала и рефреном који ће, као и обично, препустити публици – хор као да су га чинили професионалци помогао је Габи да маестрално приведе наступ крају. Уствари, не баш крају. „Одлазак“ је био бис, негде око осамдесетог минута концерта. Могли смо да тражимо још, и сигуран сам да бисмо добили, али је некако јасно било да великим стиховима Тина Ујевића не треба ништа више додати. Надам се не задуго. ¶

Техно клубови су кафане мог времена

Рејв није био само журка, већ бег од стварности у којој смо живели, каже ди-џеј Марко Настић

ФЕНОМЕНИ

Јелена Којривица

Објављивање прве плоче, његова музика у сетовима ди-џејева широм света и љубав публике за Марка Настића, београдског ди-џеја и продуцента највећа су достигнућа у каријери дугој две деценије на коју ће се осврнути вечерас „Ретроспектаклом“. Када се саберу издања, ремикси и копродукције, које је потписао током каријере, стиже се до бројке од две стотине, а о једном од најпознатијих српских ди-џејева, писали су и утицајни часописи, попут „Миксама“ или НМЕ-ја. Идеја „Ретроспектакла“, који се одржава у Централном магацину Луке Београд, како истиче Марко Настић, јесте музичко путовање кроз време: – Починемо од садашњице и враћамо се, годину по годину, све до 1997, када сам започео каријеру. Ово путовање приредићу уз помоћ тридесетак пријатеља, иначе колега ди-џејева, са којима сам током свих ових година радио и који су ми помогли да данас будем то што јесам – каже Настић за кога је све почело, још као клинца, у једној новобеоградској радњи винила... Од вежбања у радњи ди-џеј Лалета брзо је дошло до стварања тандема „Teenage Techno Punks“ (Настић и Дејан Милићевић) и првог наступа на најпопуларнијем београдском клубу деведесетих – Индустрији, када још није био ни пунолетан...

– Дејан и ја смо били заљубљеници у исти музички правац, често смо размењивали искуства, музику и почели малтене да продуцирамо

у исто време. С обзиром да смо већину времена проводили заједно, Гордан Пауновић нас је прекрстио у *Teenage Techno Punks*, а касније нам се придружио и Милош Павловић. А први наступ у Индустрији десио се сасвим случајно, јер су ме позвали да заменим Срђана Жики Годоровића, који је морао да откаже наступ.

Интелектуалци и барабе

Управо у другој половини деведесетих, у Београду, упркос лошој политичко-друштвеној ситуацији, клубинг је врло брзо постао незаобилазан, као и рејвови на најнеобичнијим местима, а готово сваке недеље гостовали су најактуелнији светски ди-џејеви...

Марко Настић Фото Мирко Нахмијас

– То је било време када је рејв култура расла. У свету су се правиле супержурке, а код нас, у Југославији тог времена, рејв није био само журка већ бег од стварности у којој смо живели. Нека веза са светом, са оним што смо могли да будемо. Као да су журке настајале из бунта према тадашњој политици која нам је обликовала свакодневицу. Била је то потпуно друга димензија у којој нису постојале санкције, беспарица, криминал, протести, политичари... Само љубав и

осећај заједништва. У таквој атмосфери био сам најопуштенији – као код куће!

За београдске клубове, попут Индустрије или Омена, прича да су били оаза за људе који су делили тренутак, и да, док данас важе за култне, у оно време су били андерграунд:

– Тамо се пуштала искључиво електроника, која, иако је овладава музичком индустријом, тада још увек није била популарна. А посебно не у клубовима у Србији. Та сцена је била алтернативна код нас, разликовала се од свега што је постојало, а тако нешто не постоји ни данас. Публика је била из свих друштвених слојева – били су ту дизелашци, тренсери, интелектуалци и барабе. То је била кафана нашег времена, јер

ка врста нашег отпора бомбардовању. Адриналин је био присутан, јер ниси знао шта може да се деси, али смо са нестрпљивом чекали сутрашњи дан да се опет нађемо на рејву. Али узбуђење је попуштало како сам постајао свестан свих жртава и патње које је бомбардовање проузроковало – признаје Настић, који је исте те, 1999. године имао и први наступ у иностранству – у Берлину.

Ивица, рај за ди-џејева

– То путовање је било доста битно, јер смо допунили колекцију винила, упознали нове људе, открили нове клубове, и сам наступ био је инспиративан. Берлин је и даље један од центара за уметност, самим тим и музику, доста уметника је тамо пронашло савршено место за живот, и од првога пута изнова му се враћам, истиче српски ди-џеј и продуцент који је радио и у „ди-џеј рају“ – на острву Ивица:

– Ивица је чаробно острво где можеш бити све што пожелиш. Не мислим да је прецењено, то заиста јесте рај за ди-џејева и све оне који воле добре журке. Међутим, посетиоцима је много забавније него нама који тамо радимо. Јер, кад сретнеш пуно људи са истим амбицијама, то и није баш толико интересантно. Волим да се забављам тамо, али пре свега време проводим у природи, која је на том острву неописива.

Наступао је широм света – од Европе, преко Северне и Јужне Америке до Азије, а о разлици у развоју клубинга и актуелној ситуацији код нас у односу на иностранство Марко Настић каже:

– Данас, када технологија влада светом, па и музиком, важно је у каквим условима ствараш – јер то утиче на квалитет. У иностранству је ди-џејевима много тога доступно, од опреме до продукције, а то су предуслови за стварање добре музике. Ако имаш све то, плус талент – небо је граница. Код нас су ди-џејеви у много лошијој стартној позицији, а кад уђу у клубове, и дођу до фестивала – чека их нова „игрица“. Мање плаћени од иностраних колега, вичито су у запећку. Због тога се многи наши таленти ди-џејингом баве из хобија – не успевају да му се посвете, а самим тим ни да напредују. Кроз каријеру трудим сам се да то променим, а данас то радим пројектом „Social Club“ – догађајем, који се дешава једном недељно, али се надам да ће добити свој простор и радити по принципу клуба. У оквиру тог пројекта организујем журке, где је фокус на младим именима, која деле моју визију и љубав према музици. ¶